

3. BEŞYILLIK PLÂNIN EĞİTİM YAKLAŞIMI ÜZERİNDE BİR İRDELEME

İcen BÖRTÜCENE *

Nasıl bir insan yetiştirmeliyiz? Bugün eğitim denilince akla gelen ilk soru bu genellikle.

Bir üst yapı kurumu olarak eğitimden bu denli görev beklemek büyük ölçüde iyimserlik olmaktadır. Özellikle devletin ideolojisini topluma yayma görevinin yerine getirilmesinde eğitim sistemleri çoğunlukla başarısız olmuşlardır. Bu durumun başlıca nedeni eğitim sisteminin çarpık da olsa bireye çevre ve doğasını değerlendirme olanaklarını verebilmesidir. Böylece eğitim toplumun evriminde alt yapıda gerekli yeni ilişkilerin çekirdeklerinin atılabilmesini sağlamaktadır. Bir başka anlatımla eğitim girdileri ile çıktıları çoğunlukla şaşırtıcı sonuçlar vermektedir.

Bunun dışında «nasıl bir insan yetiştireceğiz» sorusuna hükümetlerin gelişmeleri izleyecek bir açıklıkta cevap bulamamaları onlar açısından önemli bir sorundur. Öteki bir deyişle devletin ideolojisi özellikle bizim gibi ülkelerde karmaşıklığı göstermektedir.

Örneğin Türkiye’de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, eğitim sisteminden beklenen bu görevin niteliği şöyledir. «.....Bireyleri milli şuur

(*) DPT Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı

ve ülküler etrafında, kaderde kıvançta tasada ortak bölünmez bir bütün halinde toplamak, milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen, kişiliğe ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun ve Türk toplumunun planlı kalkınma hedeflerine cevap veren bir kişi olarak yetiştirmek.....» Bu temel görevin unsurları ayrı ayrı bir çözümlenmeye tutulduğunda kavramsal düzeyde önemli tutarsızlıklar bulunduğu anlaşılmaktadır. Yetiştirilmesi amaçlanan bireylerin bir yandan toplulmcu, öte yandan kapitalist gelişme sürecine uygun girişimci ve bireyci; bir yandan laik, öte yandan ulusal değerler içinde ağırlığı önemli ölçülere varan maneviyatçı; bir yandan ulusal değer ve kültür unsurlarına sıkı sıkıya bağlı, öte yandan evrensel ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel değerlere açık olmalarının sağlanması istenmesi bunun gerçek göstergesidir. Kanımızca bu denli tutarsızlıklar özellikle ulusculuk (Milliyetçilik) kavramının gerçek içeriğinin bilinmemesinden ya da çeşitli amaçlarla gizlenmesinden ileri gelmektedir.

Her niyete cevap verecek eğitim anlayışının kolaylıkla egemen güçlerin gerçek eğilimleri yönünde hizmet etmesi sağlanırken, içeriğindeki bu çelişkiler ve tutarsızlıklar nedeniyle yarının toplumunu oluşturacak çekirdekleri üretmesine de engel olunamaktadır. Eğitim sisteminde ve içeriğine verilmek istenen biçim ile 1960'lardan bu yana belirginleşen Türk toplumunun on yıllık gelişmesi bu yargımızı destekler nitelikte görülmektedir. Artık bürokrat eski bürokrat, öğrenci eski öğrenci, ana baba eski ana baba, çocuk eski çocuk, öğretmen eski öğretmen değildir.

Oysa eğitim sisteminin dayanması gerekli temel felsefe bireylerin doğa ve çevresi ile olan ilişki düzeylerinin niteliğini geliştirmektedir. Başka bir anlatımla toplumun doğa ve çevresi üzerindeki kontrol gücünün, egemenliği artırarak, giderek iyileştirecek, bilgi birliği ve değerlendirme olanağını bireye verebilecek bir eğitim içeriğinin sağlanmasıdır. Bu tür bir eğitim içeriği ancak toplumsal verimliliğe dayandırılmış ekonomik ve sosyal sistemlerin geliştirilmesi ile oluşan bir üst yapı kurumunda yaygınlaştırılabilir. Böylece örgütlü bilgi üretiminden bu bilgilerin üretim süreci ile bütünleşmesinden söz edilebilir, ve toplumun ekonomik, sosyal güvenlik, özgürlük ve katılma düzeyinin dinamikleri oluşturulmuş sayılabilir.

Ne var ki, her üç planda da eğitim sisteminin böylesine bir felsefeden yoksun olması kalkınma planlarının toplumsal verimlilik açısından mevcut sistemlere yaklaşamamasından ileri gelmektedir. Planların bu eksikliğinin en çok eğitim planlamasında yansması doğal bir sonuçtur.

Çünkü kalkınma toplumu oluşturan bireylerin ekonomik, sosyal kültürel ve siyasal alandaki ortak çabaların toplumsal verimliliği arttırmada bütünsel bir özümlemesi ve buradan tüketilen meyvaların aynı düzey ve ölçekte paylaşılmasıdır. Toplumsal verimliliği oluşturmadaki katılma ve paylaşmanın niteliği ve niceliğini değiştirecek, geliştirecek ve paylaşmanın denge ve adaletini sağlayacak unsurların başında Eğitim gelmektedir. Eğitim planlaması ancak böylesine bir kalkınma kavramına dayandırıldığında kendisinden beklenen amacı sağlıklı biçimde verebilir.

Üçüncü Planın her satırında ağırlığını duyuran kapitalist büyüme sürecinin bir ögesi niteliğinde kalacaktır. Esasen gelir dağılımında değinmeyen eğitimi bir toplumsal akışkanlık aracı olarak bile belirlemeyen Üçüncü Plan'ın getirdiği Eğitim Planlaması Plan'ın kendi yaklaşımı ile tutarlı olmasına rağmen, gerçek kalkınma kavramı ile bağdaşmayan niteliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bütün bu eksikliklere rağmen Üçüncü Plan teknoloji transferini kontrol altına almak istemekte, uzun dönemde teknoloji üretimini hedef almakta ve eğitim sistemine bu yönde şekil vermektedir. Bu ilk bakışta gelişmiş ülke olma özlemini yansıtan içten bir yaklaşım niteliği taşımaktadır. Gerek stratejide gerek Üçüncü Plan'ın çeşitli bölümlerinde yer alan teknoloji ile ilgili tedbirler incelendiğinde, bu alanda milliyetçi bir yaklaşımın, Türkiye'nin dışa bağımlılığının azaltılması ilkesinin gerçekleşmesinde araç olarak kullanılmak istendiği anlaşılmaktadır. Oysa Üçüncü Plan dışa bağımlılığın azaltılmasını açıkça tanımlamamaktadır. Bir yerde Ortak Pazar kapılarını açmakta ve böylece dünya ölçeğinde serbest rekabet koşullarını ve ihtisaslaşmayı kabul etmekte, öte yandan teknolojik alanda kendi örgütlü bilgisini üretmeyi hedef atmaktadır. Bu çelişki ya plançıların dikkatinden kaçmış bir teknik hata, ya da yukarıda belirtilen duygusal davranışın bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Oysa gelişmekte olan bir ülke için gerekli ve gerçekçi olan, dışa bağımlılığı azaltmak ilkesi de izlenerek, doğrudan bilgi üretmek yerine, yeni bilgiyi alıp ekonomik, toplumsal ve kültürel niteliklerine özümlemek ve benimsemektir. Bu amaçla eğitim sisteminde yapılacak düzenlemeler kaynak tahsislerinde tasarruf sağlarken Üçüncü Planın ana yaklaşımına da daha uygun düşecektir. Böylece ortak pazar gerçeği karşısında plan bu alanda en azından daha akılcı bir kaynak tahsisi yapmış olacaktı. Üçüncü Plan, Ortak Pazar sorununu teşhis ederken kullandığı yöntemi bu sorunun çözümünde kullanabilmiş olsaydı teknoloji politikasında ve bunun gereği olan eğitim düzenlemesinde tutarlı görülebilecekti.

Sonuç olarak, 1995'lere gelindiğinde, Ortak Pazar'ın getirdiği sınırlamalar nedeniyle sanayileşmenin gerçekleşmemesinin bir sonucu olarak bu alanda öngörülen hedeflere ulaşılmamış olduğu ve ister istemez batılı kapitalist sanayileşme sürecinin özelliklerine uygun olarak yetiştirilmiş insangücünün ve belirli ölçüde biriktirilmiş bilginin çok ucuza yine batıya transfer edildiği görülecektir.

Bilgi üretimi konusunda karşılaşılabilecek bu sorun Üçüncü Planın diğer insangücü hedefleri için de söz konusu olacaktır. Böyle bir süreç daha bugünden kendisini belli etmekte ve hızlanarak oluşmaktadır.